

چشم انداز بازار جهانی نفت در سازمان

تجارت جهانی (WTO)

مطالعه موردی، ایران

مؤلفان:

زهرا ذاکر

دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان

دکتر علیرضا حسینی

عضو هیئت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان

بزرگترین بازار جهانی نفت در سازمان تجارت جهانی

سرشناسه	: ذاکر - زهرا ۱۳۷۰
عنوان و نام پدیدآور	: چشم‌انداز بازار جهانی نفت در سازمان تجارت جهانی (WTO) مطالعه موردی، ایران/ مؤلفان زهرا ذاکر علیرضا حسینی
مشخصات نشر	: تهران: کتاب آوا، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۹۴ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۲۶۱-۸ ۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: نفت - ایران - صنعت و تجارت - نمونه پژوهی
موضوع	: World Trade Organization- History
موضوع	: سازمان جهانی تجارت World Trade Organization
موضوع	: Petroleum industry and trade - Iran - Case Studies
شناسه افزوده	: حسینی، علیرضا
ردمبندی کنگره	: HD۹۵۷۷:۹۲۵۲ ۱۳۹۵
ردمبندی دیویی	: ۳۲۸/۲۷۲۸۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۹۲۰۰

چشم‌انداز بازار جهانی نفت در سازمان تجارت جهانی (WTO) مطالعه موردی، ایران

مؤلفان:	: زهرا ذاکر - دکتر علیرضا حسینی
ناشر	: کتاب آوا
چاپ و صحافی	: طیف نگار
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۵
شمارگان	: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت	: ۵۵۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۲۶۱-۸

نشانی مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه دوم

نشر کتاب آوا شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۹۷۴۶۴۵

www.avabook.com

فروشگاه اینترنتی:

نشانی فروشگاه: اسلامشهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد، جنب دادگستری

شماره تماس: ۵۶۳۵۴۶۵۱

کلیه حقوق و حق چاپ متی، کپی‌برداری، طرح روی جلد و عنوان کتاب، با توجه به قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان برای انتشارات کتاب آوا محفوظ است و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

۱۱	چکیده
۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول مفاهیم و مبانی
۱۷	مبحث نخست: مفاهیم
۱۷	بند نخست: نفت و معانی شدن
۱۷	الف) نفت
۱۹	ب) جهانی شدن
۲۱	بند دوم: سازمان جهانی تجارت
۲۲	بند سوم: بانک جهانی
۲۴	بند چهارم: صندوق بین الملل پول
۲۶	بند پنجم: اوپک
۲۸	مبحث دوم: سیرتاریخی
۲۸	بند نخست: سیرتاریخی گات
۳۱	بند دوم: سیرتاریخی سازمان جهانی تجارت
۳۱	الف) سیر تاریخی
۳۲	ب) اهداف سازمان جهانی تجارت

- ج) ارکان سازمان جهانی تجارت ۳۳
- ۱- کنفرانس وزیران ۳۳
- ۲- شورای عمومی ۳۴
- ۳- شوراهای بخشی ۳۴
- ۴- کمیته‌های تخصصی ۳۵
- ۵- دبیرخانه ۳۵
- ۶- نشست‌های غیررسمی ۳۶
- بند سوم: سیرتاریخی بانک جهانی تجارت ۳۶
- بند چهارم: سیرتاریخی صندوق بین‌المللی پول ۳۹
- بند پنجم: سیرتاریخی اوپک ۴۰
- الف) سیرتاریخی ۴۰
- ب) نگاه شرکتهای نفتی به این سازمان را قبل تاسیس ۴۱
- ج) رابطه کشورهای عضو اوپک با یکدیگر ۴۲
- د) جایگاه ایران در سازمان اوپک ۴۳
- ه) وضعیت اوپک در حال حاضر ۴۳
- اصل دوم: اصول سازمان جهانی تجارت و نفت** ۴۵
- مبحث نخست: اصول سازمان جهانی تجارت ۴۵
- بند نخست: اصل شفافیت ۴۵
- بند دوم: اصل کاهش و تثبیت تعرفه‌ها ۴۶
- بند سوم: اصل رفتار کامله الوداد ۴۷
- بند چهارم: اصل رفتار ملی ۴۸
- الف) کلیات ۴۸

۵۰	ب) مفهوم استاندارد «رفتار ملی»
۵۳	ج) ماهیت تعهد رفتار ملی در چارچوب موافقت نامه
۵۶	د) محتوای هنجاری و کاربرد استاندارد رفتار ملی از دیدگاه مراجع داوری بین المللی
۶۰	مبحث دوم: نفت و سازمان جهانی تجارت
۶۰	بند نخست: مقررات یارانه و ضد قیمت شکنی در کشورهای صادرکننده نفت
۶۳	بند دوم: مطالعه مورد مذاکرات و الحاق به سازمان جهانی تجارت
۶۴	بند سوم: معاهدات انرژی مرتبط با سازمان جهانی تجارت
۶۴	الف) ماده مده منور انرژی (ECT)
۶۴	ب) انرژی و تجارت
۶۵	ج) سرمایه خارجی در ماده منور انرژی
۶۶	د) حاکمیت بر منابع انرژی
۶۷	ه) قانون رقابت و بخش انرژی
۶۷	بند چهارم: محیط زیست و منشور انرژی
۶۹	فصل سوم: چشم انداز و تأثیرات شمول نفت در سازمان جهانی تجارت
۶۹	مبحث نخست: تأثیرات سازمان جهانی تجارت در کشورها
۷۰	بند نخست: تأثیرات سازمان جهانی تجارت در کشورهای واردکننده نفت
۷۱	بند دوم: تأثیرات سازمان جهانی تجارت در کشورهای صادرکننده نفت
۷۲	الف) پیامدهای مثبت تأثیر سازمان جهانی تجارت در بازار نفت
۷۳	ب) پیامدهای منفی تأثیر سازمان جهانی تجارت در بازار نفت
۷۳	بند سوم: پیامدهای سازمان تجارت جهانی در بازار نفت کشورهای غیر عضو

مبحث دوم: تأثیرات سازمان جهانی تجارت بر بخش های نفتی و سازمان های بین المللی نفتی

۷۵.....

بند نخست: تأثیرات بر بخش های بالا دستی و پایین دستی صنعت نفت

۷۶.....

بند سوم: موافقت نامه تأثیر گذار سازمان جهانی تجارت بر ساختار بازار نفت

۷۷.....

الف) موافقت نامه گات

۷۷.....

۱- متحد، های صادراتی و قیمت گذاری دو گانه

۷۷.....

۲- رفته ها، فرآورده های نفتی

۷۸.....

۳- مالیات ها، نفت

۷۸.....

ب) موافقت نامه یازده هزار اقدامات جبرانی

۷۹.....

ج) موافقت نامه حقوق ضد دامپینگ

۷۹.....

د) موافقت نامه موانع فنی فراراه عجز

۸۰.....

ه) موافقت نامه عمومی تجارت خدمات

۸۱.....

و) موافقت نامه تعیین کشور مبدأ

۸۲.....

بند چهارم: راهبردهای برای کشورهای کشورهای وابسته به درآمد نفت

۸۲.....

مبحث نخست: نتیجه گیری

۸۵.....

مبحث دوم: پیشنهادات

۸۷.....

الف) منابع فارسی

۸۹.....

ب) منابع لاتین

۹۱.....

ج) سایت ها

۹۲.....

چکیده

تجارت همواره از مباحث مهم تمام نظام های حقوقی بوده است، اهمیت این حوزه زمانی که عنصر بین الملل به آن اضافه می شود دو چندان می شود. یکی از مباحث مهم در غالب کشورها فرایند جهانی شدن جهانی سازی اقتصاد است. در این پروسه، نحوه و چهارچوب ارایه تجارت کالاهایی که جایگاه استراتژیک دارند اهمیت بسیاری دارد. حامل های انرژی علی الخصوص نفت از جمله این کالاها است.

از سوی دیگر وجود سازمان های جهانی تجارت در چند دهه گذشته سبب تغییرات بنیادین در عرصه تجارت بین الملل شده است. لحاظ نمودن نفت خام در بین کالاهای سازمان جهانی تجارت مسائل مختلفی را مطرح کرده است، که نیازمند بحث و بررسی دقیق آن است. به همین سبب تلاش نگارنده بر این است به بررسی چشم انداز بازار - های نفت در سازمان تجارت جهانی با مطالعه موردی ایران بپردازد. در این راستا از کتب، مقالات، اندیشه های حقوقی داخلی و خارجی بهره خواهیم جست. هدف نگارنده این کتاب از نوشتار حاضر ارایه راهکارهای منطقی و بررسی همه جانبه موضوع است.

واژگان کلیدی:

سازمان جهانی تجارت، نفت، گات، اصل رفتار ملی، اصل رفتار کامله الودا

مقدمه

کشورهای جهان اعم از توسعه یافته و یا در حال توسعه با پذیرده ای به نام جهانی شدن و سازمان تجارت جهانی مواجه اند. با پیش بینی جایگاه کشورها در این فرایند می توان نیازهای سرمایه ای بخش نفتی، روابط بلند مدت و راهبردهای مورد نیاز را برآورده نموده و در برنامه توسعه گنجاند. وجود اطلاعات دقیق و کنکاش علمی پیرامون وضعیت جهانی و جایگاه کشورها، دستیابی به اهداف راهبردی بلند مدت و توسعه ای امکان پذیر نخواهد بود. اقتصاد کشورهای جهان به شدت به انرژی های فسیلی به ویژه نفت وابسته است. تحولات جهانی و صنایع نفت و تحولات آنها از حساسیت بسیار بالایی برخوردار است. سازمان تجارت جهانی که یکی از نموده های جهانی شدن در عرصه اقتصاد می باشد، به عنوان یک فرایند و جریان رو به جلو، متغیر مستقل و صنایع نفت و تحولات بازارهای جهانی نفت، که تحت تاثیر شرایط جهانی قرار دارند که به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است و تلاش شده با ارائه تعریف دقیق و علمی از جهانی شدن و تاثیر آن بر صنایع نفت جایگاه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در این عرصه را مشخص نموده و راهکارهای مناسب و پیشرو برای دستیابی به بیشترین نتایج از این پدیده ارائه گردد.

جهانی شدن یا سیاره ای شدن جهان مفهومی است که هم با سازمان جهانی و هم به تشدید آگاهی درباره جهان به عنوان یک کل می انجامد، و نیز به هم بستگی متقابل جهانی و آگاهی از یکپارچگی جهان اشاره می کند.

امروزه سازمان ملل متحد و سازمان های تخصصی وابسته به آن حامی فرایند جهانی شدن در سطح بین الملل هستند. در بعد اقتصادی سه سازمان صندوق بین المللی پول، بانک جهانی و سازمان تجارت سیاست هایی را در پیش گرفته اند که کاملاً در راستای جهانی کردن اقتصاد قرار دارند. این سازمان ها که به نوعی نقش هماهنگ کننده اقتصاد جهانی را بر عهده دارند با استفاده از ابزارهای در اختیارشان کشورهای در حال توسعه را به این سمت سوق می دهند. به بیان دیگر عملکرد این سازمان ها برای حضور اقتصادهای ملی در فرایند اقتصادی جهانی نوعی اجبار است و هر کشوری که آمادگی حضور نداشته باشد، در مسیر انزوای قرار می گیرد. نکته حائز اهمیت اینکه نحوه و ضوابط

تجارت کالاهایی بیشتر مورد توجه است که در تجارت بین المللی جایگاه استراتژیکی دارند. حامل های انرژی به خصوص نفت خام از جمله این کالاها است.

پس از تشکیل سازمان جهانی تجارت، به علت اهمیت نفت در اقتصاد کشورهای صادرکننده بیشتر این کشورها خواهان شمول نفت در مذاکرات سازمان جهانی تجارت هستند. علاوه بر این کشورهای صادرکننده نفتی که تاکنون عضو این سازمان نبوده اند، به عضویت در این سازمان تمایل دارند.

تجارت نفت دشوار و پیچیده است و هزینه سنگینی برای ایجاد زیر ساخت های ضروری می طلبد. آزاد سازی بازارهای تجاری که به مصرف کنندگان اجازه می دهد از ارزان ترین محل نفت را خریداری کنند، نهضت برون رفتی نفت را متاثر می سازد. طبق پیش بینی ها در عرصه جهانی، طی چند سال آینده تقاضای زیادی برای نفت پیش از هر انرژی دیگری در جهان رشد خواهد داشت.

هدف سازمان تجارت جهانی که گاه به آن سازمان تجارت جهانی نیز می گویند، هر چه بیشتر جریان تجارت در جهان بر اساس تعهدات متقابل کشورها است. نظریه های تجارت بین الملل مبتنی بر مزیت نسبی حاکی از آن است که تجارت آزادتر به تخصیص بهتر منابع و در نتیجه تولید، درآمد ملی و در نهایت رفاه عمومی افزایش می یابد. البته بدیهی است تمام بخش های از اقتصاد آزاد بهره مند نمی شوند. تغییر قیمت های نسبی به سود برخی از بخش ها و به زیان برخی دیگر است. در راستای جهانی شدن و با پیوستن به سازمان تجارت جهانی (WTO) می بایست از مزایای هر مزیتی به بهترین شکل استفاده نمود و صادرات نفت یکی از این مزیت ها به نظر می رسد.

با افزایش محصولات و کالاهای وابسته به نفت و افزایش تقاضای آن و هم چنین حقوق کشورهای دارای ذخایر و منابع انرژی به سازمان تجارت جهانی، رشد روزافزون و اهمیت است در سازمان تجارت جهانی نمایان تر می گردد. کشورهایی که به منابع سرشار و مطمئن انرژی دسترسی دارند، می توانند دیدگاه ها و مقررات مربوط به تجارت کالای نفت در سازمان تجارت جهانی را مطابق با منافع ملی خود هدایت کنند و برای تحکیم جایگاه خود در صادرات نفت و برای بهره گیری از صنایع انرژی بر اقدام کنند.

در اکثر کشورهای در حال توسعه، صنعت نفت به طور مستقیم تحت سلطه موسسات دارای تمرکز عمودی با مالکیت دولتی قرار داشته است که تولید، انتقال و توزیع نفت را در اختیار داشته و فضای

محدودی برای تجارت و رقابت باقی گذاشته است. الحاق به WTO و گرایش به سوی خصوصی سازی در این بخش، کمک می کند تا فعالیت های متعدد و اقتصادی تفکیک شوند. این فعالیت ها ممکن است خدمات نوینی را به وجود آورند و نحوه مدیریت و مالکیت این بخش را متحول نمایند.

با توجه به اهمیت رشد و توسعه تجارت در اقتصاد و همچنین تعداد کشورهای ملحق شده به سازمان تجارت جهانی، بررسی الحاق ایران به WTO و تاثیر آن بر بخش های مختلف اقتصادی از جمله صنعت نفت، ضروری است.

بنابراین با الحاق ایران به این سازمان و افزایش آزادسازی اقتصادی و خصوصی سازی، صنعت نفت که به صورت مستمر مدیریت متمرکز دولتی است تحت تاثیرات زیادی از قبیل تغییرات نحوه مدیریت، افزایش مبادلات خارجی و... قرار می گیرد.

بدین ترتیب به منظور حداقل سازی زیان های ناشی از پیوستن به WTO بر صنعت نفت بهتر است نحوه تاثیر جهانی شدن بر تجارت نفت مورد بررسی قرار گیرد تا درک روشنی از وضعیت این صنعت داشته و اثرات الحاق ایران به WTO را بر آن بررسی کنیم.

هنگامی که از بشارت های جهانی شدن سخن می گیریم باید نقش مهم انرژی را به خاطر داشته باشیم. خبر نوید بخشی که میتوانیم در این زمینه ارائه دهیم این است که کارایی ما در مصرف انرژی هرچه بیشتر شده است.

به یقین ما بیش از گذشته خواهیم توانست انرژی تولید و توزیع کنیم. زیا ای رسیدن به این مهم فناوری و نوآوری های فناورانه را در اختیار داریم.

در یک جمله میتوان اینگونه بیان کرد که:

هیچ جانشینی برای نفت نیست.